

Jolanta B. Kucharska
Politechnika Warszawska
Biblioteka Główna

Polska fotografia artystyczna na łamach wiedeńskiego miesięcznika „Die Galerie” (1933–1939)

Wiedeński miesięcznik „Die Galerie”, poświęcony fotografii artystycznej o zasięgu europejskim¹ wydawany od marca 1933 do grudnia 1939 roku, od samego początku cieszył się zainteresowaniem w polskim środowisku fotograficznym. Wśród stałych korespondentów edycji niemieckojęzycznej pisma² (od nr 6) znaleźli się: Władysław Góral (Kraków), Harry N. Matejko (Piotrków) oraz dr Antoni Marian Wieczorek (Zakopane). Wraz z ukazywaniem się kolejnych numerów pisma systematycznie dołączali inni polscy korespondenci: (od nr 7) Adolf Serog (Cieszyn), K. Walter (Grudziądz) oraz Rudolf Kürbitz (Łódź); później Jan Bułhak (Wilno) i Tadeusz Cyprian (Poznań) (od nr 8); Władysław Miedniak (Katowice) i Konrad Hoffmann (Poznań) (od nr 10); Edward Olszaniecki (Lwów; od nr 11/1934), Josef Landowski (Toruń; od marca – 1/1934) oraz inż. Henryk Szylit (Warszawa; nr 8/1935).

Na łamach pisma publikowali swoje materiały wybitni polscy fotografowie lat 30. ubiegłego stulecia. W cyklu „Wie urteilt Europa über die Kleinkamera?” poświęconemu fotografii małoobrazkowej wypowiedzieli się Edward Czerny z Bitkowa³ oraz – w artykule *Das Maschinengewehr und die schöne Kunst* – dr Antoni M. Wieczorek z Zakopanego⁴. W tekście *Die Zweitnegativmethode*,

¹ W różnym okresie redakcje także w Worcester, Kopenhadze, Budapeszcie, Turynie, Kownie, w Jugosławii, Holandii i Japonii.

² Ukazywało się równolegle kilka edycji językowych, różniących się zawartością. W zbiorach polskich (Instytut Sztuki PAN) znajduje się głównie wersja niemieckojęzyczna, będąca zapewne własnością zakopiańskiego artysty dra Antoniego M. Wieczorka.

³ Zeszyt 10 z grudnia 1933 r., s. 87

⁴ Nr 12 z lutego 1934 r., s. 107–109. Polska wersja: *Karabin maszynowy i sztuka piękna*, „Fotograf Polski” 1934, z. 1, s. 14–15.

dass Vergrößerung verfahren mittels Papiernegativus wileński mistrz obiektywu Jan Bułhak przedstawił sposób wykonywania obrazów fotograficznych metodą wtórnika papierowego⁵. O technice izohelii wraz z Hansem Kainzem z Wiednia pisał Witold Romer (Lwów)⁶. Artykuł *Über Kritik und Stil* w numerze wrześniowym z 1934 roku jego autor Antoni M. Wieczorek zadedykował polskiemu pionierowi sztuki światła – Janowi Bułhakowi⁷. Artysta z Zakopanego na początku 1936 zamieścił pracę *Phantasie oder Zufall? (Zum Gespräch im November-Heft der „Galerie“)*⁸. Jan Bułhak w artykule *Mein bestes Bild*, ilustrowanym fotografią *Misterium leśne (Waldmysterium)* ujawnił kulisy powstania (w 1912 roku) swego najpopularniejszego obrazu *Drezno*, wielokrotnie nagradzanego i eksponowanego na całym świecie, oraz ulubionego motywu z Kalwarii Wileńskiej⁹.

Z okazji wydania japońskiej edycji miesięcznika w 1937 roku prezes Fotoklubu Polskiego Jan Bułhak zamieścił na jego łamach alokucję powitalną w tym języku, o czym nie omieszkał wspomnieć, żartując, że w tym wypadku musi wierzyć wydawcom¹⁰.

Na łamach pisma omawiano najważniejsze wydarzenia związane z fotografią artystyczną, odbywające się w Polsce: VII Salon Międzynarodowy w Krakowie¹¹, XIV Doroczny Salon Fotografiki Polskiej we Lwowie (E. Olszaniecki)¹², VIII Międzynarodowy Salon Fotografii Artystycznej w Poznaniu (3–24 czerwca 1934) – Konrad Hoffmann¹³. Po zakończeniu ekspozycji „Die Galerie“ opublikowało listę jego laureatów¹⁴.

Redakcja wiedeńskiego miesięcznika udostępniła swoje łamy dla zaznajomienia środowiska europejskiego z polskimi publikacjami poświęconymi fotografii artystycznej (fotografice): zrecenzowano pierwszy tom „Almanachu Foto-

⁵ 1934, z. 1, s. I–IV. Edycja francuska „La Galerie”. Wien 1936 z. 2 (wg Szultza przypis 210. poz. 7735). Polska wersja: *Sposób papierowego negatywu wtórnego (wtórnika papierowego)*, „Fotograf Polski” 1932, z. 10 s. 197–199; z. 11, s. 217–218.

⁶ *Die Isohelie*: 1934; z. 3, s. 17–18

⁷ 1934, z. 7 s. XLIII–XLVI. Polska wersja: *O krytyce i stylu*, „Almanach Fotografiki Polskiej” 1937, s. 25–28.

⁸ 1936, z. 4, s. 4–5. Polska wersja: *Fantazja czy przypadek?* „Fotograf Polski” 1937, z. 4 s. 13–15.

⁹ 1937, nr 7, s. XXXIX–XVI. Polska wersja: *Moja technika*, „Polski Przegląd Fotograficzny” 1930, z. 8, s. 160–166.

¹⁰ „Die Galerie. Wien” 1937 z. 1 (japoński).

¹¹ 1933, nr 8, s. 80.

¹² 1934, nr 12 (za rok 1933), szpalta 115.

¹³ 1934, nr 5 (lipiec), s. 37.

¹⁴ 1934, nr 7, s. 59.

grafiki Polskiej“ (1934), reklamowany kilkakrotnie na łamach pisma¹⁵. W maju 1936 roku przedstawiono miesięcznik „Przegląd Fotograficzny” z informacją o autorach współpracujących z pismem, m in. o Janie Bułhaku oraz „Leica w Polsce”. Z okazji jubileuszu wileńskiego mistrza omówiono wydaną z tej okazji publikację *Jan Bułhak. Trzydziestolecie pracy artystycznej* oraz ukazano wileńską szkołę fotografii, do której powstania przyczynił się jubilat¹⁶.

Na łamach pisma anonsowano międzynarodowe wystawy fotografii artystycznej organizowane w naszym kraju: VIII Międzynarodowy Salon Fotografii Artystycznej w Poznaniu w czerwcu 1934 r.¹⁷ oraz III Międzynarodową Wystawę Fotografii Artystycznej YMCA w Krakowie (28 sierpnia–30 września) 1934 r.¹⁸

Każdy numer wiedeńskiego pisma do października 1939 roku zamieszczał 20 fotografii przedstawicieli różnych szkół fotograficznych¹⁹. Najwięcej obrazów w niemieckiej edycji pisma publikowali artyści z Austrii, Niemiec, Anglii, Czech, Włoch, Węgier oraz Danii. Polacy publikowali około 7–13 fotografii rocznie, podobnie jak Hiszpanie oraz Jugosławianie. Do zamieszczania zdjęć na łamach wiedeńskiego miesięcznika zachęcał Jan Bułhak, podkreślając także komercyjne zalety publikacji (wysokie honoraria). Największy sukces spośród polskich artystów osiągnął Antoni M. Wieczorek, zdobywając II nagrodę (50 szylingów) za najlepsze zdjęcie w 1938 r.²⁰ Swoje obrazy w niemieckiej edycji pisma zamieściło 36 polskich artystów – i to nie tylko tych najbardziej znanych (patrz aneks).

Pismo wiedeńskie recenzowano w polskiej prasie fotograficznej. Jan Bułhak szczegółowo omówił pierwszy numer magazynu na łamach „Fotografa Polskiego”, zachęcając do współpracy innych artystów²¹. W latach 1938–39 regularnie tamże zamieszczał recenzje kolejnych numerów miesięcznika obok innych periodyków zagranicznych (szwajcarskiej „Camery”, „La Revue Francaise de Photographie”, „Photofreund” oraz „Il Corriere Fotografico”). O polskiej fotografii artystycznej (w „Die Galerie”) pisał w 1933 r. „Foto-Amator”²².

¹⁵ 1934, nr 12 (za rok 1933), szpalta 115, po 115 rubr. Buchbesprechungen. Tamże na okładce wewnętrznej reklama „Almanachu”, powtórzona na okładce w numerze 1 (marcowym) z 1934 r. oraz na str. 9 numeru kwietniowego.

¹⁶ 1936, nr 6, s. 82.

¹⁷ 1934, nr 2 (kwiecień), s. 9.

¹⁸ 1934, nr 4 (czerwiec), s. 40.

¹⁹ Ostatnie trzy numery wojenne z końca 1939 r. zamieszczały po 8 obrazów fotografów niemieckich.

²⁰ 1939, nr 2, s. 34.

²¹ *Wiedeński miesięcznik międzynarodowy „Die Galerie”*, „Fotograf Polski” 1933, z. 4, s. 74.

²² 1933, z. 5, s. 94.

Wykaz fotografii:**1933**

nr 1 (marzec):

(10)²³ Antoni M. Wieczorek: *Der Schatten*

nr 2 (kwiecień):

(27) Tadeusz Cyprian: *Motyw z Lubowali*

nr 3 (maj):

(47) Jan Bułhak *Zaulek w Wilnie* [Bernardyński]

nr 5 (lipiec):

(91) Tadeusz Wański *Hugellandschaft*

(99) Edward Czerny *In der Schmeide*

nr 6 (sierpień):

(115) Henryk Schabenbeck *Mostar*

nr 7 (wrzesień):

(125) M. Jakimienko *Sommertag*

nr 8 (październik):

(179) Adolf Serog *Morgenspaziergang*

nr 10 (grudzień):

(192) Edward Olszaniecki *Flosser* [Flisacy]

1934

nr 11 (styczeń):

(211) Władysław Miedniak *Polnischer Bergbauer*

(212) K. Walter *Treppen in Nacht und Schnee*

nr 12 (luty):

(222) Otto Jauernik *Der Herbssonne*

nr 1 (marzec):

(5) Jan Bułhak *Fruhling* (wtórnik)

nr 2 (kwiecień):

(33) Wojciech Buyko *Motyw z Krakowa* (wtórnik)

nr 3 (maj):

(41) Marian Krysztofik *Der Greis* (wtórnik)

(56) Witold Romer *Portret* (izohelia)

nr 4 (czerwiec):

(78) Leon Kowalski *Erlan* (bromolej)

nr 5 (lipiec):

(97) Janina Mierzecka *Der Greis*

²³ Fotografie otrzymywały numer w obrębie roku, liczba w nawiasie oznacza numer obrazu.

nr 6 (sierpień):

(117) Wilhelm Tannenbaum *Im Nelsongriff*

nr 7 (wrzesień):

(134) Tadeusz Cyprian *Pferde*

nr 9 (listopad):

(175) Henryk Schabenbeck *Wintermorgen*

nr 10 (grudzień):

(181) Adolf Serog *In Andacht*

(196) Antoni M. Wiczorek *Portret eines polnischen Bergbauers*

1935

nr 1:

(3) Tadeusz Wański *Landschaft*

(19) Henryk Hermanowicz *Nachtaufnahme*

nr 2:

(23) Antoni M. Wiczorek *Zima w Tatrach*

nr 3:

(52) S. Turowicz *Kawalkada*

nr 5:

(94) R. Postępski *Pionierübung* (żołnierz pod Wilnem)

nr 6:

(120) Jan Bułhak *Wilno*

nr 7:

(139) Ella Petrowna Mach *Vera*

(136) W. Marcinkowski *Stilleben*

nr 8:

(147) Stefan Fus *Stadtbild* [Wilno ul. Szklana z widokiem na kościół Dominikanów]

(150) Edmund Zdanowski *Fasser*” [Beczki na pl. Łukiskim w Wilnie]

nr 11:

(207) Adolf Serog *Aus Krakau*

(209) Marian Krysztofik *Winter*”

nr 12:

(236) Janusz Bułhak Jun. *Die Kralle*” [Korzenie]

1936

nr 1:

(13) Antoni M. Wiczorek *Czarny Staw*

nr 5:

(97) Bolesława Zdanowska *Robotnik* [sprzedawca „Gazety Wileńskiej”] (fotomontaż)

nr 6:

(107) Kazimierz Lelewicz

nr 7:

(121) Jan Bułhak *Die Romantische Landschaft* [„Nad Jeziorem Trockim”]

nr 8:

(149) Adolf Serog *Kwiat kaktusa*

nr 9:

(174) Edward Czerny *Hucul*

(176) Stefan Fus *Gęsi*

nr 11:

(218) Piotr Śledziewski *Defilada*

nr 12:

(222) Marian Krysztofik *Zima* [1932]

1937

nr 1:

(3) Antoni Wieczorek *Die Welt im Nebel*

nr 2:

(36) Edmund Zdanowski *Ornament*

nr 3:

(43) Ludwik Soroszyński *Der Kuss*”

(58) Tadeusz Cyprian *Klein ist der Mensch*

nr 4:

(63) Tadeusz Wański *Die stille Stadt*

nr 6

(107) Marian Krysztofik *Vor Sonnenuntergang*

(108) Janina Mierzecka *Betende Möncher* (108)

nr 7:

(121) Jan Bułhak *Waldmysterium* [Misterium Leśne]

nr 8:

(153) Kazimierz Lelewicz *Portret*

nr 10:

(193) Zygmunt Wrzeźniowski *Architektura w nocy* [fragment zespołu klasztor-
nego bernardynów w Wilnie]

nr 12:

(237) Borys Waliszewski *Silhouetten* [Stołpce]

1938

nr 1:

(13) Władysław Bogacki *Stary Kraków*

nr 4:

(68) Tadeusz Wański *Motyw z Poznania*

nr 6:

(113) Edmund Zdanowski *Balony*

nr 7:

(121) Jan A. Neuman *Pałac w Łazienkach*

nr 8:

(147) F. Krasny *Aufziehender Sturm*

nr 10:

(195) Zbigniew Wiszniewski *Fruhlingslandschaft*

nr 11:

(213) Józef Dudzicki *Mittagessen*

(217) Adolf Serog *In der Drachtselbahn*

nr 12:

(226) Zygmunt Wrześniowski *Rytm*

(233) Antoni M. Wieczorek *Zima w Tatrach*

1939

nr 2:

(30) Jan A. Neuman *Defilierung* (izohelia)

nr 3:

(46) Andrzej Dobrski *Na wsi*

(59) Henryk Hermanowicz *Krzemieniec*

nr 5:

(97) Marian Krysztofik *Am Meersstrand*

nr 7:

(133) Jan A. Neumann „Das Weinhaus”

nr 8:

(150) Witold Romer (?)²⁴

nr 9:

(163) Janusz Bułhak (*Spinnensatz*) [Pajęczyna]

²⁴ Nie udało mi się dotrzeć do numeru wrześniowego z 1939 roku. Zapewne nie został dostarczony do prenumeratora w wyniku działań wojennych. Informacja o fotografii Romera uzyskana od osoby prywatnej.